

מחר הוא יום חדש: הסוד של אלו שלא מפסיקים לנסות מבוסס על לקו"ש יט/67

לפני כארבעים שנה¹ יצא חייל בחופשה עם אמו לקניות בשוק מחנה יהודה בירושלים. הם היו משפחה ענייה בת שמונה נפשות שהתגוררה בשני חדרונים קטנים ב'שכונת הפחים' (נחלאת), אחת השכונות העניות בירושלים. החייל עצמו סחב רקע אישי מאתגר, הוא סבל מדיסלקציה (קושי בקריאה) בגללה נשאר שנתיים בכיתה ד' ובקושי סיים את בית הספר היסודי.

הם נכנסו אל חנות מזון בשוק והאימא ביקשה שתי קופסאות רסק עגבניות. בעל החנות הרים עליה את הקול: "תצאי מהחנות, אני לא מוכר שתי קופסאות לפרטיים, רק כמויות לסיטונאיים".

החייל נעלב עד עומק נשמתו, אך לאחר זמן האיר לו רעיון: 'האישה הזו הציל אותי. למה שלא אקים כאן בשוק חנות שתמכור לפרטיים במחיר סיטונאי? הוא לקח מחסן בגודל ארבעים מטר ברחוב 'השקמה' והחל להזמין סחורה ולמכור. לחייל הזה קוראים "רמי לוי" והוא מוביל כיום את אחת מאימפריות המזון הגדולות בישראל, "שיווק השקמה", בשווי מאות מיליוני שקלים.

הסיפור מעורר השראה, משום שהוא מעלה את אחת התובנות העוצמתיות ביותר בחיים: **אין בהכרח קשר בין הרקע האישי של האדם ובין מידת ההצלחה שלו**. החיים אינם בהכרח תוצאה מהאירועים שעוברים על האדם, אלא תלויים בעיקר באופי התגובה שלו. אנו רגילים לחשוב כי רקע של כישלונות מוכרח להפוך לחיים קשי-יום עם תחושת אומללות וקורבנות, כישלון מייצר אחריו כישלונות נוספים, אך הסיפור מוכיח את ההיפך: הכול תלוי באופיו של האדם. יש מי שיהפוך מלח לסוכר ויש מי שיהפוך את הסוכר המתוק ביותר למלח.

הרבי מליובאוויטש הוכיח את התובנה הזו מסיפור חייו של הרמב"ם. חייו של רבי משה בן מיימון היו רצופי סבל וייסורים. בתור נער צעיר הוא נמלט עם משפחתו מקורדובה שבספרד מאימת כנופיות הרצח של "אל מוואחידון", שבט מוסלמי ברברי שהניח בפני היהודים שתי ברירות אכזריות: להתאסלם או למות. במשך עשר שנים התגלגלה המשפחה ממקום למקום, עד שהם עצרו בעיר פֶּס במרוקו. רדיפות המוסלמים השיגו אותם גם שם והמשפחה נטלה שוב את מקל הנדודים ומצאה מקלט בארץ ישראל. כאן פגשה אותם שנאת הנוצרים הצלבנים והרמב"ם נאלץ לנוס למצרים.

סוף-סוף מצא מעט מנוחה. דוד, אחיו, שהיה סוחר עשיר, נטל על עצמו את פרנסת המשפחה, ורבי משה היה פנוי להגשים את שאיפת חייו: כתיבת חיבורו המונומנטלי, "היד החזקה". אבל אז הגיעה בשורה נוראה מן הים: האח האהוב טבע עם האנייה במצולות, וכך הפך הרמב"ם מאדם שמתפרנס מאחרים למי שאמור לפרנס שתי משפחות, הן את שלו והן את של אחיו. מספיק טרגדיות כדי להחזיק 'טרגדיה יוונית' שלמה. אך למרות הכול, הרמב"ם מציג השקפת חיים אופטימית. בספר מורה נבוכים (ג, יב) הוא מתנווכח עם פילוסופים מוסלמיים בני זמנו שהציגו תפיסת חיים קודרת וטוען בלהט כי החיים טובים במהותם ו"המאורעות הטובים יתְּרִים על הרעים". ממש החיים שלנו תוהים.

1. אגרות קודש הרבי מליובאוויטש ח"ד/רסד: אנו רואים במוחש אשר הרושם ממאורעות חיי האדם תלוי באדם עצמו, באיזה חריפות הוא מקבלם ומגיב אליהם. מי לנו גדול מהרמב"ם אשר חייו החיצוניים היו מלאי צרות והרפתקאות, ייסורים ואסונות רח"ל, ובכל זאת השקפתו על החיים כמבואר בספר מורה נבוכים (ח"ג פי"ב) הייתה אופטימית וטובה ביותר. מנגד, רואים כמה אנשים שחיייהם החיצוניים לכאורה מוצלחים הם, ובכל זאת רק לעיתים רחוקות נראה בהם איזו שביעות רצון.

ובכן, מה מזין את הרוח האופטימית? מה מפריד בין רוב בני האדם שרואים בכישלון הוכחה ברורה לכך שהם נועדו להיכשל לנצח ובין האנשים מלאי התושייה, אלו שעוברים מכישלון לכישלון בלי לאבד את ההתלהבות? כאמרתו של ווינסטון צ'רצ'יל, איש שלא הפסיק להפסיד לאורך רוב חייו: "הצלחה היא אינה היכולת לא להיכשל, אלא להמשיך מכישלון לכישלון בלי לאבד את ההתלהבות".

¹ <https://www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-4843616,00.html>

ב. אין זמן מתאים יותר לעסוק בסוגיה הזו מאשר הימים הללו של 'בין המצרים'. אין כמו התקופה הזו כדי להוכיח את הרוח האופטימית היהודית ואת העוצמה לקום מהאפר. ספק אם הייתה עוד אומה שנשלה כמו האומה היהודית. די אם נסכם את מה שקרה בתקופה הזו לבדה: לאחר 500 שנה של מלכות יהודה, הבבלים שרפו את בית המקדש הראשון וגירשו מארץ ישראל את אחרון היהודים. לא נותר אפילו יהודי אחד בארץ ישראל לאחר הירצחו של גדליה בן אחיקם. חלפו שבעים שנה והיהודים חזרו ארצה, הקימו את בית המקדש השני והוא שוב חרב. הפעם היו אלו הרומאים שעלו על ירושלים והחריבו אותה עד היסוד. "ציון שדה תחרש וירושלים עיים תהיה". מיליוני יהודים נהרגו במרד ביתר והם נותרו תלויים סביב העיר שנים ארוכות.

חורבן ירושלים הוביל אל התפזרות היהודים ברחבי העולם ואז החלה צרה מסוג חדש: האנטישמיות. השנאה כלפי היהודים התבטאה בגירוש, פוגרומים, אפליה ועלילות דם. היהודים גורשו מכל מדינה באירופה (ראו ערך 'גירוש יהודים' בוויקיפדיה), מאנגליה, צרפת, ליטא, מוסקבה ועוד, וכמובן שיא הרוע הגיע בגירוש יהודי ספרד, שהתרחש בימים הללו, בתשעה באב תרנ"ב.²

ובעוד שהתגובה הטבעית לנוכח האסונות הייתה אמורה להיות שקיעה ברחמים עצמיים, בייאוש, ואולי אפילו בהתרסה כלפי שמים, [נזכור כי הדת הנוצרית באה לעולם על הרקע הזה בדיוק. הוגי הדעות שלהם הכריזו כי חורבן ירושלים ושפל הכבוד היהודי, מעידים כי ה' מאס בעמו ובחר רח"ל באחרים], התגובה של חז"ל הייתה הפוכה: לא רק שלא נשברו והמשיכו הלאה, אלא התרחש דבר הרבה יותר גדול: כל משבר הוביל ליצירה חדשה ופורצת דרך. ציוני הדרך המרכזיים בצמיחתה של תורת ישראל התרחשו בתגובה למשברים בתולדות עמנו.

קטע מתוך הספר לרפא עולם שבור, הרב יונתן זקס: "היהדות אינה מכירה במונח טרגדיה (סוף מר), תמורת זאת הפגינו בני עמנו כושר התאוששות מעורר התפעלות. אחרי החורבן הראשון וגלות בבל, עזרא הסופר שעמד בראש שבי ציון, יצר את תקנות עזרא [חובת קריאת התורה בשני וחמישי, וכן הבסיס הראשוני לסידור התפילה]. בתגובה לחורבן הבית השני יצרו חז"ל את המשנה, את המדרש ואת התלמוד הבבלי והירושלמי, וגירוש ספרד נענה בפריחת הקבלה בצפת".

ובכן, כיצד מפרשים חז"ל את החורבן? מהיכן מצאו כוחות להתחדש כאשר הכול התפרק?

אולי אפשר להעיר בדרך אפשר כי התגובה היהודית המופלאה לחורבן, באה לידי ביטוי גם בתוך אותם מנהגים שאנו עושים לזכר החורבן. נשים לב לעובדה מדהימה:

2. הגהת הרמ"א אבן העזר סה"ג: יש מקומות שנהגו לשבר כוס אחר שבע ברכות וזהו מנהג נוהג במדינות אלו שהחתן שובר הכלי שמברכים עליו ברכת אירוסין.

מנהג שבירת הכוס בחופה הוא ביטוי לאבלותנו על חורבן ירושלים, ואולם כאן מתרחש דבר מוזר מאוד: המנהג הוא לשבור את הכוס בסוף החופה וכך יוצא שהתגובה הישירה לניפוץ הכוס היא קריאה עצומה מצד הקהל: "מזל טוב!". בית חדש קם בישראל. כאילו שהחורבן מוביל לשמחה.

האם לא היה מתאים יותר לשבור את הכוס לפני כן, בתוך החופה עצמה ולהרחיקה מקריאות המזל טוב? כבר מאות שנים שהפוסקים מתלבטים בכך, אבל עובדה היא שהמנהג נשאר בדיוק כזה:

שו"ת יביע אומר (הרב עובדיה יוסף) אבן העזר סימן ט: רבים עתה עם הארץ שבעת ששוברים הכוס כל הקרואים ממלאים פיהם שחוק בקריאות 'מזל טוב' והחתן עצמו שעושה זאת בגבורה ממלא פיו שחוק על כוחו כי רב. והפכו כונת המנהג היפה הזה שנועד לשם עגמת נפש על חורבן בית קדשינו... והנה לבטל כליל מנהג שבירת הכוס בעת הנישואין אינו נכון בעיני ... ולפע"ד אפשר לתקן

² **בדיחה:** בערב פרוץ מלחמת העולם השנייה, נכנס יהודי לסוכנות נסיעות בגרמניה ומספר לאישה שבדלפק שרצונו לקנות כרטיס נסיעה לארץ אחרת. "לאן את מציעה", הוא שואל אותה. הסוכנת מגישה לו גלובוס ומציעה לו לבחור מדינה אחת, הוא מסובב את הגלובוס לאט לאט, ארץ אחרי ארץ ויודע שכולן נעלו את שעריהן בפניו. הוא מחזיר לסוכנת את הגלובוס ושואל: "יש לך אולי עולם אחר?"

הדבר ... שהרב המסדר קידושין ייתן הוראה לחתן לפני שברו הכוס שיאמר אחריו בקול רם: 'אם
אשכחך ירושלים תשכח ימיני'. ואז יבינו הקהל הרקע לשבירת הכוס.

אבל בשורה התחתונה לא ביטלו את סמיכות שבירת הכוס לקריאת "מזל טוב". ויש לומר כי הדבר
הוא מכוון ונועד להנציח את הדרך בה מתמודדים יהודים עם שבר וחורבן. לצד הצער והכאב, בטוחים
כי השבר יוביל בסופו של דבר ל"מזל טוב" גדול ועל כן אין מניעה לפרוץ בקריאות אושר מיד לאחריו.

ובכן, מה מזין את האופטימיות היהודית? כיצד מגבשים השקפת חיים חיובית?

אנו רוצים להציג את **שיטת שני הצעדים להשגת תפיסת חיים חיובית**. א. אמונה בהשגחה פרטית,
לפיה כל צעד מתוכנן מלמעלה. ב. אמונה שהמשבר נועד רק למשמעות אחת ויחידה: לכוון אותנו
להקים על גביו יצירה חדשה ויפה יותר.

ג. זה היה אחרי שהות בת 13 שנים במערה בפקיעין. רבי שמעון ורבי אלעזר יצאו מהמערה ולא היו
רגועים. הם לא ידעו האם הגזירה חלפה מעל ראשם או ימשיכו להיות מאוימים על ידי הרומאים.
לפתע ראה רשב"י מחזה מהמם שהפך את תפישת עולמו. מול עיניו עמד צייד עם כלוב כדי לצוד
בתוכו עופות ורשב"י שם לב כי יש עופות שנתפסים בפנים ויש עופות שמצליחים לחמוק מהמצודה.
רשב"י ביקש להבין את הסוד הגדול ואז שמע "בת קול" יוצאת מהשמיים: פעם קוראת "דימוס" –
רחמים - והעוף חומק מעל המצודה ופעם קוראת "ספוקלא" – עונש – והעוף נתפש בפנים.

רשב"י תפש לפתע תובנה שאינה ברורה מאליה: החיים הם לא תאונה, הם לא אוסף של כישלונות
מזדמנים. אפילו האירוע הקטן ביותר בטבע - כמו לכידת ציפור בידי צייד - נגזר על ידי הקב"ה וקרה
משום שהוא צריך לקרות. פתאום רשב"י הבין שהוא אינו מתמודד בכלל עם הרומאים, הוא אפילו
אינו מתמודד עם הגורל שלו, הוא עומד רק מול הקב"ה, מול המסלול שנקבע עבורו מהשמיים.

ואם כך - אין מה להישבר. קודם כל אפשר למחוק את החרדה. הפחד והבהלה נובעים מהחשש מה
יילד יום, שמא אני לא יוצלח, שמא אני חסר מזל, אלו כוחות טבע נוראיים יתקפו אותי מחר. אבל
ההבנה שהדברים מתוכננים מלמעלה מייצרת תחושה ברורה של שליטה בחיים. זה לא אני לא
יוצלח, זה לא אני חסר מזל, כך בדיוק הקב"ה רוצה שיקרה.

למה הדבר דומה? נחשוב על אדם שמבקר ב'לונה פארק' ועולה על רכבת הרים מהירה ומסחררת.
הוא עולה ויורד במהירות, הקרביים מתהפכים והראש מסתחרר, אך מלבד צווחות אדרנלין אין בו
בהלה. אין בו פאניקה. מדוע? כי הוא סומך על המפעיל; הוא יודע שהמתקן אינו מופקר, אינו פועל
בכוחות עצמו. זה מותח, זה מסעיר, זה מטריף – אבל לא מסוכן.

**3. בראשית רבה עט: רבי שמעון בן יוחאי ורבי אלעזר בנו היו טמונים במערה 13 שנה בגזירת
השמד ... לסוף י"ג שנה יצאו מהמערה וראו צייד צד ציפורים ושמע רבי שמעון בת קול יוצאת
מהשמיים: 'רחמים רחמים' והעוף חמק וכאשר שמע בת קול אומרת 'עונש' היה ניצוד. אמר: ציפור
מבלעדי שמיא לא ניצודה, על אחת כמה וכמה בן אדם. הלך הביתה ושמע שהתבטלה הגזירה.**

קראתי פעם רעיון בלתי רגיל שמחדד את הדברים עוד יותר: התורה מספרת על הרגע הנורא בחיי
של יוסף הצדיק. הוא הושלך לתוך עגלה של אורחת ישמעאלים כמו זוג נעליים שאין בהם חפץ. וכאן
מספרת התורה דבר תמוה: "והנה אורחת ישמעאלים באה מגלעד וגמליהם נושאים נכאות וצרי ולוט
להוריד מצרימה". בתוך העגלה היו בשמים משובחים. חז"ל תמיהים מאוד ורש"י מעתיק זאת: הרי
דרכם של ישמעאלים לסחוב נפט ועטרן שריחם רע ולא בשמים? הם עונים שהקב"ה חולל נס עבור
יוסף וזימן לו עגלה עם ריח נעים.

מקשה הגר"ח שמואלביץ בשיעורי מוסר שלו: האם לא היה זה נס מיותר לחלוטין?! וכי יוסף הריח
משהו בעגלה?! הרי שכב שם עקוד בחבלים ולא ידע אם בעוד רגע יזרקו אותו לתוך ואדי על יד
שכם?! אלא הנקודה הייתה אחרת לחלוטין: הקב"ה רצה לרמוז ליוסף שהעסק בשליטה. זה לא
אתה מנהל את העניינים, זה אני מנהל את התכנית. היא מתקדמת בדיוק לפי הספר. זה לא אתה

נכשלת, זה לא אתה שהרגזת את אחיך ונמכרת כמו זוג נעליים, זה אני שמושך בחוטים. ואם כך – אפשר להסיר את הבהלה, למחוק את הייאוש.

שיחות מוסר וישב: הדברים אינם מובנים: בשעת חושך ואפלה שיוסף הורד מצרימה, מה הבדל יש לו אם יריח ריח עטרן או ריח בשמים? וכי ריח בשמים באותה שעה מרה יסב לו קורת רוח?! אלא בשעה שכל עולמו של יוסף חרב עליו, היה עלול להגיע לידי ייאוש ח"ו, לכאורה הקב"ה מעלים את עיניו ממנו לגמרי והרי הוא אבוד ונשכח ח"ו. לכן נרמז לו מן השמים שהוא תחת השגחתו יתברך ואדרבה הקב"ה מוליכו יד ביד והוא יורד עמו מצרימה³.

קבוצת נשים חבדי"ת מברוקלין נסעה פעם לכנס נשי חב"ד במדינה אחרת בארצות הברית. הן היו אמורות לטוס חזרה ביום שישי בבוקר, אך מזג האוויר התהפך והמטוס לא יצא לדרכו. השעות חלפו והן הבינו שייאלצו לעשות את השבת רחוק מהבית. הן פרצו בפאניקה, כולן השאירו בתים מלאים שממתינים לאימא לשבת והנה הן תקועות כאן. נבוכות הרימו טלפון למשרדו של הרבי מליובאוויטש וביקשו למסור כי "הן תקועות במרחק אלפי קילומטרים מהבית".

המזכיר שב אליהם כי הרבי ביקש למסור, שיהודי אינו תקוע ובכל מקום שנמצא, הקב"ה מוליך אותו. המענה הזה הפך את מצב רוחן והן החליטו לנצל את ההזדמנות. הן גייסו ערכות של נרות שבת ועמדו ברחוב לחלק לנשים יהודיות שחלפו בו. אחת הנשים מספרת כי שנים אחר כך קיבלה דרישות שלום מנשים יהודיות ששינו את חייהם בעקבות ערכת נרות השבת שהן קיבלו באותו יום שישי...

עד כאן רמה אחת של תפיסת ההשגחה הפרטית, לפיה כל מה שמתרחש קורה בהשגחה עליונה. אבל האם זה מספק? כמובן שלא, כיון שעדיין איננו מבינים מה תכלית הסבל? כל שאנו יודעים הוא שהסבל הגיע מהשמיים – אבל מה הקב"ה מבקש מאתנו? מדוע הוא מאפשר לו להתרחש?

כאן עלינו לטפס עוד רמה, אל תפיסתו המהפכנית של רבי עקיבא אודות פשר החורבן.

ד. ניכנס לעומק העניין באמצעות עיון בטקסט מרתק, מלא סתירות ותמיהות, שנכתב בעיצומם של ימי החורבן הנוראיים. קטע שמשקף היטב את הלבטים והתחושות הסותרות בליבו של המאמין:

4. סיום מסכת מכות: וכבר היה רבן גמליאל ורבי אלעזר בן עזריה ורבי יהושע ורבי עקיבא מהלכין בדרך [לרומי] ושמעו קול המונה של רומי בריחוק מאה ועשרים מיל. התחילו בוכין ורבי עקיבא משחק. אמרו לו מפני מה אתה משחק? אמר להם ואתם מפני מה אתם בוכים? אמרו לו: הללו כושיים שמשתחווים לעצבים ומקטרים לעבודת כוכבים יושבין בטח והשקט, ואנו בית הדום רגלי אלוקיני שרוף באש ולא נבכה?! אמר להן: לכך אני מצחק. ומה לעוברי רצונו כך, לעושי רצונו על אתת כמה וכמה.

שוב פעם אחת היו עולים לירושלים. כיון שהגיעו להר הצופים, קרעו בגדיהם. כיון שהגיעו להר הבית, ראו שועל שיצא מבית קדשי הקדשים. התחילו הן בוכין ורבי עקיבא מצחק. אמרו לו מפני מה אתה מצחק? אמר להם מפני מה אתם בוכים? אמרו לו: מקום שכתוב בו 'והזר הקרב יומת' ועכשיו שועלים הלכו בו ולא נבכה?! אמר להן לכך אני מצחק... תלה הכתוב נבואתו של זכריה בנבואתו של אוריה, באוריה כתיב: לכן בגללכם ציון שדה תחרש, ובזכריה כתיב: עוד ישבו זקנים וזקנות ברחובות ירושלים. עד שלא נתקיימה נבואתו של אוריה, הייתי מתיירא שלא תתקיים נבואתו של זכריה. עכשיו

³ **אחר זרתוטטרא:** התפישה הזו בולטת לאור התפישה הפוכה, הגויית: כולנו מכירים את ההתרסקות של "אחר", אותו גדול ישראל שהתפקד ומרד במה שלמד. הגמרא בסוף חגיגה אומרת כי אחר האמין ש"שתי רשויות הן". אחר הלך בשיטתו של זרתוטטרא, נביא פרסי קדמון, שסבר שהעולם מנוהל בידי שני אלים: אלוהי הטוב ואלוהי הרע. הכוח הטוב יצר את היום והכוח הרע יצר את הלילה. כל החיים הם מאבק בין כוחות הטוב וכוחות החושך ועתים זה גובר ועתים זה גובר.

ואכן לפי התפיסה הזו, אין תקומה מאימת הסבל. כל שנותר הוא להצטנף ברעד מאימת הכישלון הבא. המשבר הוא רגע עוצמתי בו התגבר הרע העולמי ואין מה לעשות כנגד הקטסטרופה. אלו טבעם של החיים, הם נוצרו על ידי כוחות שליליים חזקים מהאדם ולעתים קרובות גובר הרע.

אולם יהודים מברכים ברכה שלמה האומרת את ההיפך: "יוצר אור ובורא חושך עושה שלום ובורא את הכול". לומר לך שהכול ממנו, גם הרגעים האפלים הם חלק מתכנית אלוהית – ואם כן הכול צועד לפי המסלול.

**שנתקיימה נבואתו של אוריה [וירושלים נחרשה כמו שדה] בידוע שנבואתו של זכריה מתקיימת.
בלשון הזה אמרו לו: עקיבא נחמתנו, עקיבא נחמתנו.**

החכמים חוו שני משברים קשים שביטאו את עומק העליבות של העם היהודי. בפעם הראשונה הם עלו לרומי וכאב עצום פילח את ליבם: הם שמעו את "קול המונה של רומי", הרומאים חוגגים, נהנים ונמצאים על גג העולם – ואיפה אנחנו? היה כאן כאב כפול: הן של העליבות היהודית והן מצד החילול ה' הנורא, שמעיד בעיני העמים כאילו כבודו של הקב"ה אינו שווה דבר. החכמים פרצו כמובן בבכי, אך רבי עקיבא צחק. הם התפלאו מה מצחיק, אך הוא הצליח למצוא את חצי הכוס המלאה ולטעון שההצלחה של האומות נועדה ללמד כמה טוב יהיה לנו בעתיד. הסיפור **נחתם בחוסר הסכמה מהדהד**. החכמים לא התנחמו ולא השתכנעו מהמזג האופטימי שלו.

ואולם הגמרא ממשיכה עם התפתחות שונה: פעם אחרת עלו החכמים במעלה הר הבית וראו מחזה נורא הרבה יותר. אותו מקום נעלה שנאמר בו 'הזר הקרב יומת', שכוהנים גדולים היו נכנסים אליו עם חוט קשור ברגליהם שמא לא ייצאו ממנו חיים, שכוהנים שקנו את הכהונה בכסף היו מתים בכל שנה משום שלא היו ראויים להיכנס אליו – הפך לדיר שועלים! החכמים פרצו בבכי, וכאן קרה דבר מוזר: רבי עקיבא שב וניחם אותם והפעם חייכו ואמרו פעמיים: **"עקיבא נחמתנו, עקיבא נחמתנו"**.

איזו תובנה התחדשה בסיפור השני שניחמה יותר מהראשון? מה היה הגילוי השני של רבי עקיבא?

ליקוטי שיחות טו/69: הסיפור מעלה שאלות רבות ומהן: א. למה חכמים אמרו רק בסיפור השני: 'עקיבא נחמתנו'? ב. ומהי ההדגשה וכפל 'הלשון הזה: עקיבא נחמתנו, עקיבא נחמתנו'?

עוד צריך להבין, למה בחר רבי עקיבא – מכל פסוקי הזעם בתנ"ך – את הפסוק 'ציון שדה תחרש' הרי הנושא שם לא היה חרישת העיר אלא שממונה ועזיבותה בידי בעלי החיים? **ג. למה מביא רבי עקיבא דווקא את הנבואה של 'ציון שדה תחרש' ולא נבואת חורבן אחרת?**

הרבי האיר תובנה מעצימה, שנותנת כוח באותם רגעים קשים בהם אנו כה מייחלים להארת פנים. בשלב הראשון, כשהם עלו לרומי ושמעו את קול ההמון חוגג, רבי עקיבא התאמץ למצוא את חצי הכוס המלאה וטען כי הרע נועד ללמד על ערכו של הטוב, משום שהוא מלמד בקל וחומר על הטוב העתידי הצפוי לנו. אולם חכמים התקשו להעלות חיוך. **כיצד אפשר לשמוח עכשיו ממה שיקרה בעתיד?** אף אם העתיד הוא מושלם, אך ההווה הוא נורא ואיום, מוצף בחילול ה' והצלחת האויב – ועל מה לשמוח?

ואז עורר רבי עקיבא תובנה חדשה שהעמידה את האירוע באור חדש: מול עיניו ריחפו אותיות הפסוק "ציון שדה תחרש" והוא הבין מה מתרחש כאן: חרישה היא רגע נורא עבור השדה, היא כואבת, היא פוצעת, היא חותכת בעומק האדמה, אבל היא **השלב הראשון של הצמיחה**. עד כמה שהחרישה היא קשה, אך היא אינה אירוע נפרד מהצמיחה. **בדיוק כמו שבניית בניין חדש מתחילה בהרס הישן**.

רבי עקיבא הבין שאלוקים **בונה בעזרת שבירה**. עד כמה שהקושי מייצר חילול ה' בטווח הקצר, הוא אינו סוף פסוק. הוא אינו מלמד שהאלוקים מאס בנו חלילה, אלא ההיפך: הוא עצמו הזעקה של הקב"ה לייצר משהו חדש, **גדול או עמוק הרבה יותר**. קושי נועד לפרוץ את חומות האדישות, הניכור ומכריח אותנו לצאת מאזור הנוחות האהוב. נשים לב שבעברית המילה "משבר" היא בעלת כפל משמעות: היא מסמלת שבירה, אך מזכירה גם את הכיסא עליו יושבת היולדת ונקרא בשם "משבר". שכן הקושי הוא הדרך של הקב"ה לשבור את החסמים ולייצר עולם חדש, יפה הרבה יותר.

הנה סיפור מרגש (ימי החנוכה, רחל טובין): מעשה במגייס כספים מירושלים שיצא לאיטליה כדי לפתוח את הלבבות ואת הכיסים. הוא נכנס לביתו של יהודי עשיר במילאנו ועמד המום נוכח העושר. נברשות קריסטל השתלשלו מהתקרה, רצפת השיש הייתה מכוסה בשטיחים אומנותיים ושולחן הסלון היה מעוטר בכלים מפוארים. הוא המשיך לסקור את החדר ולפתע ראה דבר מוזר: בתוך ארון סגור עמדה חנוכית זהב מרהיבה ועל ידה ניצב בקבוק ובתוכו שברי זכוכית. הוא לא הבין מה לבקבוק שברים בתוך כל הפאר הזה?

הגביר סיפר לו: "נולדתי בהולנד למשפחה חסידית חרדית, למדתי בישיבה וקיבלתי חינוך קפדני. יום אחד הגיע מכתב מסבי באיטליה בו מספר על חולשה שתקפה אותו והוא מבקש כי אבוא לסייע לו בעסקים המסועפים. המשפחה כולה התפרנסה בזכות הונו של סבא והורי נאלצו להסכים. נשאבתי לניהול העסק ושכחתי בהדרגה את החינוך שקיבלתי. פעם חלף זמן מנחה ולא צעדתי לבית הכנסת, פעם אחרת קרסתי מעייפות בלי תפילת ערבית ועד שיום אחד לא מצאתי את הזמן להוציא את התפילין מהארון. חלפו שנים וחטיפשתי בת זוג שתתאים למעמד החברתי שלי. גם היא באה מבית יהודי אך לא התעניינה במסורת וזה היה החינוך שהענקנו (או לא הענקנו) לילדינו.

ערב אחד אני חוזר מהמשרד ורואה חבורת ילדים ברחוב, באמצע עומד ילד עם כיפה וקורא בבכיות: "מה אגיד לאבא?" "אבא יכה אותי". התעניינתי והילד סיפר כי הערב הוא נר ראשון של חנוכה ואביו שלח אותו לקנות בקבוק שמן זית. הוא הלך מהר והבקבוק נפל ונשבר, וכעת הוא מבוהל מהתגובה של אבא. הוא בא ממשפחה ענייה ואביו לא יסלח לו. הוצאתי את הארנק, נתתי לו את הסכום הדרוש לקניית בקבוק שמן ושבתי הביתה. ניסיתי להמשיך את שגרת יומי אך הבכי של הילד לא נתן לי מנוחה. "מה אגיד לאבא?" גם אני כבר מתבגר, ילדתי יקימו עוד מעט בתים בעצמם – ומה אגיד לאבי שבשמים? האם אסביר שהעדפתי הצלחה חומרית על הקמת דור נוסף של יהודים!?

מבלי משים יצאתי מביתי ולראשונה מזה עשרות שנים, קניתי בקבוק שמן זית להדלקת נרות חנוכה. ואז עשיתי עוד משהו: חזרתי לאותו מקום בו עמדה חבורת הילדים ואספתי את שברי הזכוכית מהרצפה. הכנסתי אותם אל תוך גזיר עיתון והעמדתי על שולחן העבודה שלי. הלילה ההוא, ליל איסוף השברים מהרצפה, היה ליל המהפך שהשיב את כל משפחתי למסורת אבות...

בכיה לנכח הקושי, לטענת רבי עקיבא, תהיה פספוס המסר האלוקי. זה יהיה להיתקע בתוך השכבה החיצונית של הדברים במקום להבין את מה שמתרחש בעומקם. החורבן הוא אינו התרחקות, אלא להיפך, הוא הזעקה של הקב"ה לחפש אותו יותר בעומק וליצור גאולה שלמה.

מהיכן ידע זאת רבי עקיבא? אולי באמת הקושי הוא ביטוי לכך שה' מאס בנו חלילה? המהרש"א מעלה נקודה עצומה: רבי עקיבא הסיק זאת מנוכחותו של השועל! עצם שוטטות בעל החיים שם, זעקה את זעקתו של הקב"ה לעשות יותר ולהביא את הגאולה. עובדה: רק בעלי חיים מסתובבים שם ולא הרומאים. הם לא הצליחו מעולם לבנות כלום על הריסות העיר ירושלים. הרומאים חרשו את ירושלים במטרה להקים על גבה עיר רומאית חדשה בשם איליה קפיטולינה, אך כל מאמצייהם לא צלחו. באורח פלא, ירושלים שמרה נאמנות לבניה. כך שהשועל עצמו היה הדרך של הקב"ה לומר: לא נטשתי, אני מייחל שתעשו את השינוי ותביאו גאולה נצחית.

חידושי אגדות מהרש"א מכות שם: אמר להם רבי עקיבא לכך אני משחק – שהוא חרב והשועלים הלכו בו ולא העכו"ם, שאין להם נחת רוח ממנו יתברך במקום המקודש הזה להתיישב שם ... כותיים כמה שנים היו זורעים בה ולא הייתה עושה פירות.

דברי המהרש"א, אגב, הם רבי עוצמה, אנו עצמנו, בדור שלנו, זכינו לראות במימושם. אחת התופעות המופלאות בהיסטוריה של ארץ ישראל (ראו מפרשים על ויקרא כו, לב: "ושממו עליה אויביכם") היא שארץ ישראל שמרה נאמנות לעם ישראל. טובי המעצמות שכבשו את הארץ הזו במשך 2000 שנה לא הצליחו לפתח אותה. לא הרומאים, לא הנוצרים, לא המוסלמים, לא הביזנטים, לא הטורקים ולא הבריטים. כאשר אבותינו שבו ארצה מצאו את הארץ שוממה בדיוק כמו שעזבו אותה לפני 2000 שנה. יש לכך רק מסקנה אחת: אלוקים לא שובר כדי להתרחק, הוא שובר כדי לבנות מציאות חדשה של גאולה שלמה ונצחית.

לקו"ש שם/72-3: רבי עקיבא מביא דווקא את הפסוק 'ציון שדה תיחרש', שכן המטרה של חרישת שדה היא לא לקלקל את השדה [אף שבמבט שטחי זה עלול להיראות כך], אלא אדרבה, חרישה היא צעד מוכרח כדי להביא את השדה לשלמותה, ואדרבה, ככל שהחרישה היא טובה יותר, כך הזריעה

ואחריה הצמיחה מוצלחים יותר. עד"ז בענייננו: חורבן בית המקדש הוא בדוגמת החרישה, שדווקא על ידה יבוא היתרון של צמיחת הגאולה ובאופן הנעלה ביותר⁴.

כעת אפשר להבין מדוע אמרו החכמים **פעמיים**: "עקיבא נחמתנו". פעם ראשונה עבור עצם ההבנה שכל אירוע שמתרחש בעולם מסמל איכשהו דבר טוב, אך פעם שנייה בעד ההבנה המהפכנית של רבי עקיבא, כי **רגעי הרע עצמם יש בהם טובה**. הגאולה לא מתחילה אי שם בעתיד, אלא כבר ברגע החורבן. משום שהחורבן עצמו הוא הרגע הראשון של הצמיחה.

כך ידועים דברי המדרש שמשיח צדקנו נולד בתשעה באב, ברגעי החורבן עצמם. הגאולה כבר קיימת, היא כבר עומדת באוויר העולם וכל שנותר לנו הוא לפקוח את העיניים ולהכניס אותה הביתה.

ונסיים בנקודה אחרונה: הרעיון האמור לא נועד להרגיע אותנו או לטפוח על השכם. להיפך, מטרתו לעורר לעריכת חשבון נפש עמוק, לחשוב מדוע התרחש החורבן ולהבין מה צריך לעשות כדי לבנות גאולה שלמה ונצחית.

אומרים ש"שטות היא לעשות שוב את אותו הדבר ולצפות לתוצאה שונה"... החורבן יהפוך לבניין רק אם נשכיל לשאוב ממנו את הכוח כדי להשתנות ולעשות את הדברים אחרת. כך מספר המדרש אודות רבי עקיבא עצמו: אחרי שעבר את המשבר עם 24,000 תלמידיו שמתו, הוא אסף חמישה תלמידים חדשים מתוך אמונה כבירה כנ"ל שהמשבר נועד לבנות משהו חדש, אך הדגיש באזניהם תחילה: "חבריכם מתו משום שנהגו צרות עין זה בזה – אתם **אל תהיו כן**". יותר אהבת חינוך, פחות שנאת חינוך ונזכה עוד לפני תשעה באב לראות את הימים הללו הופכים בפשטות לששון ולשמחה.

כתיבת השיעור והפצתו באופן חופשי
מתאפשרת בתמיכתם של **שלוחי הרבי ברחבי תבל**
ובחסותו האדיבה של הנגיד החסידי
ר' שניאור ורעייתו יוכבד שיחיו מינסקי
להצלחה רבה בכל ענייניהם
ולעילוי נשמת מרת
שיינא בעשא בתיה בת יוסף דב

⁴ **העשרה נפלאה**: באופן זה מבאר רבינו (לקו"ש ו'126) את דעת רבי עקיבא כי העם ענה במתן תורה "על לאו ה'". אלא שרבי עקיבא מצא **בתוך הלאו את ה"ה"**. לדעתו, גם כישלון רוחני הוא בעיקרו דבר טוב ויכול להוליד התחלה חדשה עד שבעקבותיה "זדונות נעשו לו כזכויות", כפי ההיסטוריה של רבי עקיבא עצמו.